

*ARNOLD KLONCZYŃSKI**

Gdańsk

POLITYCZNE I GOSPODARCZE ASPEKTY RELACJI POLSKO-SZWEDZKICH W LATACH 1945–1989

Słowa kluczowe: szwedzko-polskie kontakty gospodarczo-polityczne, etapy rozwoju wzajemnych stosunków, czasy PRL

Streszczenie

Uznanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej oraz podpisanie umowy gospodarczej pomiędzy Szwecją i Polską w lipcu 1945 r. otworzyło nowy rozdział w historii stosunków pomiędzy tymi państwami. Celem artykułu jest zaprezentowanie zróżnicowanych form kontaktów dwustronnych w sferze gospodarczej i politycznej w latach 1945–1989 oraz próba odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki wewnętrzne i międzynarodowe miały wpływ na kierunki rozwoju stosunków pomiędzy dwoma nadbałtyckimi sąsiadami. W tym długim okresie wyróżnić można kilka etapów współpracy, kiedy wyraźnie zmieniały się zarówno ekonomiczne, jak i polityczne uwarunkowania relacji dwustronnych. W pierwszym okresie (1945–1951) miał miejsce szybki wzrost wymiany handlowej przy równoczesnym pogarszaniu się stosunków politycznych, które w dużym stopniu wynikały z atmosfery napięcia zimnowojennego. W kolejnych etapach (1952–1960, 1961–1969, 1970–1979, 1980–1989) sytuacja ulegała znacznym zmianom, na co wpływ miało wiele czynników gospodarczych i politycznych, zarówno wewnętrznych, jak i międzynarodowych, które mimo woli i zaangażowania obu partnerów nie doprowadziły do wyjścia z impasu w ostatniej dekadzie. Mimo polskich planów dotyczących

* Uniwersytet Gdański, Instytut Historii, arnold.klonczynski@gmail.com.

szybkiej modernizacji gospodarki, które wymagały pożyczek zagranicznych oraz możliwości sprowadzenia zarówno niezbędnych surowców (ruda żelaza), wysokiej klasy maszyn i urządzeń, a także niewielkiej odległości obu państw, gwarantującej stosunkowo niskie koszty transportu, spadało szwedzkie zaufanie do terminowości dostaw i jakości oferowanych towarów. Polityczny wstrząs związany ze stanem wojennym oraz wsparcie środowisk szwedzkich dla opozycji w Polsce nie ułatwiały odrodzenia dobrych kontaktów, które istniały w okresie powojennym oraz w latach 70. XX w.

Podstawę źródłową rozważań stanowią polskie i szwedzkie materiały archiwalne, dane statystyczne oraz komentarze prasowe.

Szwecja była pierwszym krajem zachodnim, z którym Polska nawiązała stosunki handlowe po II wojnie światowej, podpisując umowę handlową 9 lipca 1945 r. Otworzyła ona nowy etap w stosunkach dwustronnych w odmiennych warunkach politycznych, jakie wytworzyły się w końcowych miesiącach wojny. Zmieniała się sytuacja wielu państw europejskich, zarówno tych uczestniczących w działaniach militarnych, jak i neutralnych, gdyż wszystkie stanęły przed koniecznością stworzenia sobie dogodnych warunków rozwoju, uwzględniając nowy podział polityczny i zniszczenia. Neutralna Szwecja uniknęła zaangażowania militarnego, ale utraciła najważniejszego partnera gospodarczego, jakim była III Rzesza¹. Natomiast znajdująca się w radzieckiej strefie wpływów Polska musiała stawić czoła zupełnie innym problemom, związanym z odbudową infrastruktury, nową organizacją życia gospodarczego, ale też uzyskać uznanie międzynarodowe dla Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej (TRJN) w Warszawie jako jedyne prawowitego reprezentanta państwa polskiego na arenie międzynarodowej. Podpisanie umowy gospodarczej Szwecji z Polską w lipcu 1945 r. otworzyło nowy rozdział w historii stosunków pomiędzy tymi państwami, rozwijających się w następnych latach, aż do 1989 r., z różnym skutkiem. Celem artykułu jest ukazanie uwarunkowań rozwoju stosunków polsko-szwedzkich w latach 1945–1989 – w okresie przynależności tych państw do odmiennych systemów politycznych, gospodarczych i ideologicznych – oraz próba odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki wewnętrzne i międzynarodowe miały wpływ na kierunki rozwoju relacji pomiędzy tymi nadbałtyckimi sąsiadami.

¹ P. Rubaj, *Zmiany międzynarodowej konkurencyjności Szwecji w drugiej połowie XX wieku w aspekcie ewolucji szwedzkiego modelu „państwa dobrobytu”*, Lublin 2013, s. 124.

W blisko pięćdziesięcioletnim okresie współpracy wyróżnić można kilka etapów, kiedy wyraźnie zmieniały się zarówno ekonomiczne, jak i polityczne uwarunkowania stosunków dwustronnych². Analiza materiału źródłowego pozwala na zaproponowanie kilku cezur wewnętrznych. Data początkowa jest oczywista, wyznaczona przez zakończenie działań militarnych i podpisanie 9 lipca 1945 r. pierwszej umowy handlowej pomiędzy oboma państwami. Ten pierwszy okres charakteryzuje się krótkoterminowymi umowami i rocznymi protokołami handlowymi, których celem była odbudowa powiązań handlowych zgodnie z potrzebami obu partnerów. Trwał on do 18 marca 1947 r., kiedy podpisano nową, tym razem wieloletnią, umowę dotyczącą wymiany towarowej i regulacji płatności oraz umowę dodatkową o udziale Szwecji w odbudowie gospodarki polskiej. Drugi etap zamyka się z końcem 1951 r., kiedy nastąpiło przejście od stałego wzrostu wymiany towarowej i współpracy w wielu dziedzinach gospodarczych do sytuacji kryzysowej. Lata 1952–1960 to trzeci okres, w którym obserwujemy spadek obrotów wymiany towarowej i pogłębiający się impas w stosunkach gospodarczych pomiędzy Polską i Szwecją. Od 1961 r. rozpoczyna się okres stopniowego wzrostu zainteresowania wymianą handlową po obu stronach. Wyraża się to nie tylko w ilości przewożonych towarów, ale również w ożywieniu kontaktów dyplomatycznych. W kolejnych etapach, w latach 1970–1979 oraz 1980–1989, obserwujemy bardzo duże zmiany: od intensyfikacji kontaktów dwustronnych w dekadzie lat 70. XX w. do zawieszenia kontaktów dyplomatycznych i zamrożenia wymiany handlowej w następnym okresie.

II wojna światowa zmieniła kierunki wymiany handlowej w rejonie Bałtyku. Wraz z jej końcem rozpoczęto starania, których celem była odbudowa przedwojennych powiązań handlowych, a gdy było to niemożliwe, wykorzystanie nowego układu sił do realizacji swoich celów politycznych i gospodarczych. W okresie międzywojennym Szwecja nie należała do głównych partnerów handlowych

² W dotychczasowych badaniach zaproponowano kilka niewiele różniących się od siebie sposobów periodyzacji stosunków polsko-szwedzkich w tym okresie. Krystyna Dąbrowska zamknęła pierwszy okres współpracy gospodarczej Polski i Szwecji w latach 1946–1952. Podobne cezury przyjął Roman Siuda, którego szczegółowe badania uprawniały do dokonania podziału na cztery okresy: 1945–1951, 1952–1960, 1961–1969, 1970–1975. Z kolei Jan Dorniak wprowadza cezury daleko bardziej ogólne, dokonując podziału na okresy: 1945–1955 i 1956–1974. Zob. K. Dąbrowska, *Współpraca gospodarcza Szwecji z krajami socjalistycznymi po II wojnie światowej*, Warszawa 1976, s. 118; R. Siuda, *Szwecja jako partner gospodarczy Polski*, „Studia Scandinavica” 1978, nr 1, s. 100–103; J. Dorniak, *Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1944–1974*, Słupsk 1978, s. 99–109. Inni autorzy przyjmują podobny podział lub nie dokonują wyraźnej periodyzacji, np.: U. Preisner, *Polsko-szwedzkie stosunki gospodarcze*, „Przegląd Zachodni” 1976, nr 4, s. 279–290; J. Tomaszewicz, *Polska – Szwecja. Gospodarka, stosunki ekonomiczne*, Warszawa 1974.

Polski. W przededniu wybuchu wojny wymiana handlowa z tym państwem stanowiła zaledwie 2,7% całego handlu zagranicznego II Rzeczypospolitej³. Również kontakty polityczne Szwecji, mimo podejmowanych prób, były raczej sporadyczne⁴. W czasie wojny otaczały ją państwa okupowane lub podporządkowane III Rzeszy i starała się wówczas ochronić własną suwerenność poprzez nieangażowanie się bezpośrednio w działania wojenne. Wymagało to daleko idących ustępstw na rzecz Niemiec⁵. Prowadząc politykę kolaboracji z Berlinem, sprzedawała rudę żelaza i łożyska kulkowe w zamian za węgiel, przyczyniając się do wzrostu potencjału militarnego III Rzeszy. Znane są również inne działania Szwecji świadczące o jej współpracy z nazistami, jak zgoda na transporty wojska i sprzętu przez swoje terytorium czy przyjmowanie złota zrabowanego przez hitlerowców w Europie przez szwedzkie banki. Zbliżająca się klęska III Rzeszy, wewnętrzne problemy gospodarcze oraz nowa sytuacja polityczna w Europie Środkowej zmuszały władze szwedzkie do podjęcia kroków zabezpieczających swoje interesy w przyszłości.

Pojawił się dylemat, jakie stanowisko ma zająć neutralna Szwecja wobec nowej sytuacji międzynarodowej, wobec zarysowującego się podziału wpływów w powojennej Europie. Z jednej strony politycy szwedzcy wielokrotnie deklarowali kontynuację polityki neutralności, która z dzisiejszej perspektywy wcale neutralną nie była, z drugiej – nie mogła sobie pozwolić na marginalizację swojej pozycji w regionie, gdyż przyniosłoby to poważne skutki, np. gospodarcze. W czasie wojny gospodarka szwedzka była uzależniona od wymiany handlowej z Niemcami, których udział w handlu zagranicznym Szwecji w 1944 r. wynosił aż 45%, a wartość samego importu z tego kraju sięgała 76% całej wartości importu szwedzkiego⁶. Zahamowanie wywozu towarów szwedzkich z powodu trwającej wojny wytworzyło również niebezpieczne dla gospodarki szwedzkiej nadwyżki towarów eksportowych. W nowej sytuacji w 1945 r. kwestia importu węgla i koksu miała dla Szwedów priorytetowe znaczenie, a przejęcie władzy

³ P. Jaworski, *Polska niepodległa wobec Skandynawii 1918–1939*, Wrocław 2001, s. 166.

⁴ J. Czechowski, *Polsko-szwedzkie relacje ekonomiczne w latach trzydziestych XX wieku w świetle polskich akt i opracowań*, „Słupskie Studia Historyczne” 2010, nr 16, s. 115; T. Cieślak, *Zarys historii najnowszej krajów skandynawskich*, Warszawa 1976, s. 302.

⁵ K. Wahlbäck, *The Roots of Swedish Neutrality*, Uppsala 1986, s. 73.

⁶ A. Kłoczyński, *Directions of Changes in the Swedish Foreign Trade in the Years 1938–1948*, „Studia Maritima” 2005, vol. 18, s. 93, 301.

w Polsce przez komunistów nie było problemem⁷. W swoich raportach do Londynu ówczesny polski chargé d'affaires w Sztokholmie Henryk Sokolnicki twierdził, że Wielka Brytania nie będzie w stanie tuż po wojnie zaspokoić nawet części potrzeb krajów europejskich, stąd wnioskował, że Szwedzi nie będą liczyli na Anglików, lecz zwrócą się do Polski⁸. Uwagi posła Sokolnickiego nie były bezpodstawne, biorąc po uwagę przedwojenną strukturę handlową Polski i Szwecji oraz ważniejszy jeszcze argument rynkowy, tzn. bliskie położenie Polski, a więc i tańsze taryfy transportowe. Zainteresowanie Szwecji węglem polskim wydawało się uzasadnione. Potwierdziły to starania, które na rzecz zabezpieczenia interesów szwedzkich w nowej Polsce podejmował w Moskwie szwedzki dyplomata Staffan Söderblom⁹.

Sytuację skomplikowały układy jałtańskie, które określiły nowy kształt terytorialny i polityczny powojennej Polski. Konieczność podjęcia nowych regulacji handlowych przez Rząd Tymczasowy z siedzibą w Lublinie, a następnie w Warszawie, była oczywista i wymagała szybkich decyzji ze względu na stan gospodarczy kraju. Po latach okupacji i prowadzonej wówczas rabunkowej gospodarki na ziemiach polskich oraz zniszczeniach wynikających z działań frontowych sytuacja była bardzo trudna. W interesie Rządu Tymczasowego i jego przedstawicieli było uzyskanie jak najszybciej uznania międzynarodowego, a tym samym cofnięcia uznania rządowi polskiemu w Londynie. Na posiedzeniu VII sesji Krajowej Rady Narodowej w maju 1945 r. premier Edward Osóbka-Morawski stwierdził: „Rząd Tymczasowy uznany został przez Czechosłowację i Jugosławię, nawiązane zostały pierwsze nici współpracy z Włochami, Szwecją i innym państwami”¹⁰. Rozmowy prowadzone ze Szwecją miały dla strony polskiej główny cele: uzyskanie uznania rządu warszawskiego za legalnego i jedyne go ośrodka władzy w Polsce oraz nawiązanie stosunków handlowych połączonych z gwarancjami eksportu węgla.

⁷ Archiwum Akt Nowych, Warszawa [dalej: AAN], Poselstwo RP w Sztokholmie, 25, Wytoczne szwedzkiej polityki opałowej na okres przed wojną i po jej zakończeniu na podstawie memorandum Johna Fletchera z czerwca 1944, szefa Wydziału Planowania „Komisji Opałowej”, b.p.

⁸ AAN, Poselstwo RP w Sztokholmie, 25, Minister pełnomocny Henryk Sokolnicki do Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Londynie, Sztokholm, 20 X 1944.

⁹ P. Jaworski, *Marzyciele i oportuniści. Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1939–1945*, Warszawa 2009, s. 325; A. Kłoncewicz, *Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1945–1956*, Gdańsk 2007, s. 27–30.

¹⁰ Przemówienie E. Osóbki-Morawskiego, w: *Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń VII sesji Krajowej Rady Narodowej, 3–6 maja 1945 r.*, Warszawa 1945, s. 19.

W pierwszych dniach lipca 1945 r. było już jasne, że Szwecja podąży w ślad za mocarstwami zachodnimi, gdy te oficjalnie ogłoszą swoje stanowiska¹¹. Decyzja o cofnięciu uznania zapadła 6 lipca. H. Sokolnicki otrzymał notę od rządu szwedzkiego informującą, że nie jest już uznawany za przedstawiciela państwa polskiego na terenie Szwecji¹². Ze Sztokholmu wysłano do Warszawy Brynolfa Enga, który parafował 29 czerwca 1945 r. układ o polsko-szwedzkiej wymianie towarowej, oficjalnie podpisany 9 lipca w Warszawie. Umowa składała się z dwóch części – układu handlowego i kontraktu węglowego. Podpisanie w Warszawie układu węglowego, przewidującego zakup 1 mln ton węgla i 200 tys. ton koksu w zamian za szwedzką rudę, było *de facto* formą uznania nowego rządu polskiego. Uznanie *de iure* miało nastąpić po dokonaniu tego przez mocarstwa zachodnie. Szwecja była więc pierwszym krajem, który uznał TRJN *de facto*, zanim uczyniły to mocarstwa zachodnie¹³. Porozumienie to nie tylko normalizowało stosunki gospodarcze polsko-szwedzkie, lecz jednocześnie otwierało proces zawierania umów handlowych nowego rządu polskiego z innymi krajami. Fakt ten miał ogromne znaczenie, ponieważ Szwecja była pierwszym krajem zachodnim, z którym Polska nawiązała stosunki handlowe – wcześniej uregulowano kwestie wymiany handlowej z ZSRR i Rumunią. W następnych miesiącach 1945 r. podpisano dalsze porozumienia gospodarcze – z Norwegią, Danią, Węgrami i Włochami.

Umowa z 1945 r. przewidywała dostawy do Polski takich towarów, jak: materiały do instalacji telefonów na sumę 1 mln koron, łożyska kulkowe, maszyny i aparaty o wartości 10 mln koron¹⁴. Porozumienie to miało charakter tymczasowy i już w sierpniu 1945 r. przybyła do Polski szwedzka delegacja do spraw nowych rokowań handlowych. Rozmowy doprowadziły do podpisania 20 sierpnia 1945 r. umowy w sprawie wymiany handlowej i płatności¹⁵. Po stronie eksportu

¹¹ Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Londyn [dalej: IPMS], A.11.E/1099, Telegram Polmission Stockholm [Sokolnicki] do MSZ w Londynie nr 117, 2. VII 1945.

¹² H. Sokolnicki, *In the Service of Poland. Memoirs of Diplomatic and Social Life Chiefly Before and During World War II in Poland, the USSR and Scandinavia*, Helsinki 1973, s. 291 [wyd. na prawach rękopisu – dostępne: IPMS, kol. 180/]; S. Grafström, *Anteckningar 1945–1954*, Stockholm 1989, s. 685–686.

¹³ A. Kłoczyński, *Stosunki polsko-szwedzkie...*, dz. cyt. s. 42.

¹⁴ AAN, Min. Handlu Zagr., 51/19, Umowa w sprawie wymiany handlowej. Protokół Dodatkowy, 9 VII 1945, k. 52.

¹⁵ *Stosunki dyplomatyczne Polski 1944–1981*, t. 2, cz. 2, Warszawa 1986, s. 216; L.J. Jasiński, *Bliżej centrum czy na peryferiach? Polskie kontakty gospodarcze z zagranicą w XX wieku*, Warszawa 2011, s. 197–198.

polskiego dominował węgiel i koks oraz produkty przemysłu chemicznego, natomiast w strukturze eksportu szwedzkiego do Polski nadal najważniejszą pozycję zajmowała ruda żelaza, towary gotowe i niezbędne dla rozwoju przemysłu ciężkiego łożyska kulkowe oraz żelazo. Układ ten przewidywał ponadto, że dostawy rozpoczną się jak najszybciej, nie później niż do grudnia 1945 r., co wskazywało na spore potrzeby towarowe obu krajów. Podjęto również regulacje wzajemnych płatności, wynikających z realizacji umowy handlowej. Dokumentem uzupełniającym umowę handlową był kontrakt węglowy, który przewidywał dostawy do Szwecji 4 mln ton węgla¹⁶. Dla Polski węgiel był walutą, dzięki której można było zakupić potrzebne do odbudowy gospodarczej surowce i produkty żywnościowe¹⁷. Zarówno ilości eksportowanych przez rząd polski towarów, jak i ich ceny, w zwłaszcza węgla, można uznać za sukces. Umowa ta była również korzystna dla Szwecji, posiadającej w 1945 r. sporą, bo wynoszącą 23,7%, nadwyżkę eksportową¹⁸. Szwecja była zmuszona szukać nowych rynków zbytu, szczególnie takich, które dla państw anglosaskich byłyby trudniej osiągalne. Tym można tłumaczyć rosnące zainteresowanie wymianą handlową z Polską. Tym bardziej że Polsce potrzebne były inwestycje szwedzkie, a Szwecji nowy kierunek w rozwoju handlu zagranicznego w związku z obawą przed nadmiernym uzależnieniem od importy brytyjskiego, gdyż import węgla z Wielkiej Brytanii wynosił w 1946 r. aż 45%.

Nawiązanie wymiany handlowej między Polską i Szwecją możliwe było dzięki nagłym potrzebom towarowym, boleśnie odczuwanym na rynku wewnętrznym obu państw. Nie stanowiły tu przeszkody ani różnice ustrojowe, ani odmienne modele gospodarcze, przyjęte przez oba państwa. Pragmatyzm związany z aktualnymi potrzebami gospodarczymi decydował o wyniku negocjacji i kształcie podpisywanych umów. Nie można zapominać również o tym, że państwa te współpracowały ze sobą w okresie międzywojennym i znały wzajemne możliwości eksportowe. Wyraźne efekty stabilizacji ekonomicznej obu partnerów były widoczne już w połowie 1946 r. Polska polityka handlowa wobec Szwecji

¹⁶ AAN, Min. Handlu Zagr., 51/19, Kontrakt między Urzędem Handlu Zagranicznego (TRJN) a Statens Reservefurrades, 10 VIII 1945, k. 67.

¹⁷ J. Skodlarski, A. Pieczewski, *Stosunki gospodarcze Polski w latach 1945–1949 a kwestia suwerenności*, [w:] *Gospodarka i społeczeństwo w czasach PRL-u (1944–1989)*, red. E. Kościak, T. Głowiński, Wrocław 2007, s. 27; J. Roszkowski, *Najnowsza historia Polski 1945–1980*, Warszawa 2003, s. 87.

¹⁸ M. Boduszyńska, *Przemiany w handlu zagranicznym Szwecji*, „Jantar” 1948, z. 3–4, s. 305.

nabierała charakteru planowego, a nie tylko doraźnego – na co wskazują umowy zawarte w 1945 r. Jednym z przejawów zaangażowania strony polskiej w rozwój kontaktów ze Szwecją była wizyta Stefana Jędrzychowskiego, ministra żeglugi i handlu zagranicznego, który przeprowadził rozmowy ze szwedzkim ministrem handlu Gunnarem Myrdalem¹⁹. Wizyta została bardzo pozytywnie odebrana w Szwecji, gdzie przywiązywano dużą wagę do rozwoju stosunków z Polską.

Obok dobrze zapowiadających się kontaktów handlowych pojawiły się problemy polityczne. Coraz częściej docierały do Szwecji informacje o ostrej walce politycznej, łamaniu prawa, a przede wszystkim prześladowaniu opozycji. W 1947 r. przyjazne stosunki polsko-szwedzkie zostały wystawione na poważną próbę, gdy w listopadzie 1947 r. media obiegała informacja o ucieczce do Szwecji działacza PSL Stefana Korbońskiego z małżonką Zofią²⁰. Ten znany w Polsce i za granicą działacz opozycji, współpracownik Stanisława Mikołajczyka, otrzymał azyl w Szwecji. Z obawą obserwowano również decyzję Szwecji o przystąpieniu do planu Marshalla, którą łączono w Polsce z możliwością odrzucenia koncepcji neutralności, co w ówczesnej sytuacji byłoby znacznym niebezpieczeństwem z punktu widzenia interesów polskich w rejonie basenu Morza Bałtyckiego²¹.

Mimo dobrze zapowiadającej się współpracy handlowej w 1945 r. i protokołów podpisywanych w kolejnych latach wymiana handlowa napotykała szereg trudności. Wynikały one z problemów komunikacyjnych, ale także z tego, że strona polska nie była w stanie w ówczesnej sytuacji wywiązywać się w pełni z przyjętych warunków eksportowych²². W ciągu 18 miesięcy od zawarcia porozumienia Szwecja otrzymała zaledwie 150 tys. ton węgla i koksu z pierwotnie ustalonych 4,8 mln ton²³. To z kolei spowodowało trudności w wykorzystaniu przyznanego Polsce kredytu. Gdy w grudniu 1946 r. rozpoczęły się negocjacje

¹⁹ Instytut Pamięci Narodowej [dalej: IPN BU], 1585/15354, Informacja, dotyczy: sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej Szwecji, [b.d.], Informacja archiwalna o stosunkach polsko-szwedzkich, [b.d.], k. 69.

²⁰ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Warszawa [dalej: AMSZ], z. 8, t. 371, w. 28, Protokół przesłuchania podejrzanego Karola Nilssona, 8 XI 1947, k. 6–7.

²¹ A. Kłoczyński, *Stosunki polsko-szwedzkie...*, dz. cyt., s. 64.

²² Szwedzi krytycznie odnosili się do możliwości przeladunkowych polskich portów. Riksarkivet, Sztokholm [dalej: SE/RA], Utrikesdepartamentet, 1920 års dossiersystem, HP52, Överlämnas av Beskickingen i Warszawa till Utrikesdepartamentet, Warszawa, 27 VII 1948; Överlämnas till sekretare Engfeldt, Utrikesdepartamentet, för kännedom, Warszawa, 3 X 1949.

²³ R. Siuda, *Rozwój polsko-szwedzkich stosunków ekonomicznych w latach 1945–1977*, Sopot 1979, s. 86.

handlowe, zdawano sobie sprawę z tego, że będą długie i żmudne²⁴. Ostatecznie porozumienie zawarto 18 marca 1947 r. Składało się ono z umowy handlowej oraz umowy dodatkowej w sprawie udziału szwedzkiego w odbudowie gospodarstwa polskiego w zamian za dostawy węgla. Pierwsza dotyczyła okresu od 1 kwietnia 1947 do 31 marca 1948 r., natomiast umowa dodatkowa obejmowała okres czteroletni²⁵. Była to więc pierwsza umowa dwustronna o charakterze długoterminowym. Układ ten określał wysokość obrotów handlowych na 302 mln koron według ustalonych kontyngentów towarowych. Eksport polski obejmował 2,7 mln ton węgla i 250 tys. ton koksu oraz tekstylia, chemikalia, maszyny. Listy importowe ze Szwecji zawierały: rudę żelaza, celulozę, maszyny, aparaty, łożyska kulkowe, chemikalia, bydło itd.²⁶

Najważniejszymi elementami polityki gospodarczej Szwecji w pierwszych latach powojennych było ograniczanie importu i ożywienie eksportu oraz konieczność zahamowania tendencji inflacyjnych²⁷. Decyzje te niewątpliwie musiały wpłynąć na stosunki handlowe z wszystkimi partnerami. Ponadto obawiano się, że plan Marshalla służy zintegrowaniu państw europejskich, co mogło oznaczać wykluczenie państw, które podkreślały swoją neutralność²⁸. Rząd szwedzki skorzystał z oferty amerykańskiej, uzyskując 107,3 mln dolarów, z czego

²⁴ A. Rose, *Polsko-szwedzkie stosunki handlowe*, „Przegląd Międzynarodowy” 20 VI 1948, s. 27.

²⁵ Najważniejszym dokumentem była umowa dotycząca wymiany handlowej z załącznikami – umową płatniczą i umową dodatkową, wszystkie dokumenty podpisano w Sztokholmie i weszły w życie 4 czerwca 1947 r., uchylając umowę z 20 sierpnia 1945 r. Protokoły dotyczące wymiany handlowej i regulacji płatniczych podpisywano początkowo regularnie na jednoroczne okresy. W sumie przyjęto 19 protokołów, podpisanych naprzemiennie w Sztokholmie i Warszawie, z których ostatni, obejmujący okres od 1 stycznia 1968 do 31 grudnia 1972 r., podpisano we wrześniu 1968 r. Zob. *Stosunki dyplomatyczne Polski 1944–1981. Informator*, t. 2, cz. 2, Warszawa 1986, s. 264–265.

²⁶ AAN, Ministerstwo Finansów, Departament Zagraniczny, 21/530, Ściśle tajne pismo Adama Ostrowskiego do ministrów: Minca, Modzelewskiego, Grosfelda, Dąbrowskiego, 19 III 1947, k. 2. Minister Adam Rose w wywiadzie udzielonym już po powrocie do kraju oświadczył, że strona polska w myśl tej umowy wyeksportuje 3 mln ton węgla (o wartości 130 mln koron) oraz inne towary (o wartości 80 mln koron). Import szwedzki wyniesie 100 mln koron. *Kredyt szwedzki na inwestycje*, „Dziennik Polski” 4 IV 1947, s. 2. Korespondent sztokholmski PAP Witold Nowicki precyzował, że po stronie polskiej obroty wyniosą 205 mln koron, po stronie szwedzkiej – 115 mln. Zob. W. Nowicki, *W przededniu nowej umowy polsko-szwedzkiej*, „Życie Gospodarcze” 1948, nr 5, s. 203–204.

²⁷ W lipcu 1947 r. rząd szwedzki ogłosił program antyinflacyjny, wypracowany podczas konferencji okrągłego stołu, w której uczestniczyli przedstawiciele rządu, przemysłowcy, związki zawodowe i spółdzielcy. Zob. *Szwecja wobec groźby inflacji*, „Dziennik Bałtycki” 18 VII 1947, nr 195, s. 3.

²⁸ G. Aalders, *The Second World War and the Cold War: Influences on the Swedish Post-war Economy*, [w:] *Gaps in the Iron Curtain Economic Relations between Neutral and Socialist*

20,4 mln stanowiło pożyczkę, którą Szwecja spłaciła do 1962 r. Znacznie zmieniło to pozycję ekonomiczną tego kraju. Jednak ze względu na pogłębiający się konflikt zimnowojenny Szwedzi starali się oficjalnie oddzielać realizację polityki neutralności od spraw ekonomicznych. Wyraźnie nie chcieli również ulegać amerykańskiemu naciskowi ograniczenia handlu z Europą Wschodnią, jeśli miałyby to negatywny wpływ na ich sytuację gospodarczą²⁹. Również strona polska wchodziła w nowy etap rozwoju gospodarczego ze względu na uchwaloną w lipcu 1947 r. ustawę o Planie Odbudowy Gospodarczej. Zakładał on podniesienie poziomu konsumpcji, szczególnie w pierwszym roku realizacji. W działaniach gospodarczych plan trzyletni wyznaczał następujące ważne kierunki: scalenie gospodarcze kraju, wyrównanie szkód wojennych, rozszerzenie udziału w gospodarce światowej, a z politycznych – utrwalenie zasad ustrojowych i umożliwienie powrotu Polaków, którzy znaleźli się poza granicami. W dziedzinie handlu zagranicznego projekt przewidywał import deficytowych artykułów żywnościowych, a eksport produktów masowych: węgla, cynku, soli, cukru³⁰.

Od 1948 do 1952 r. możemy mówić o kolejnym etapie w polsko-szwedzkich stosunkach dwustronnych. W tym okresie nie znajdujemy już po obu stronach deklaracji wzajemnej życzliwości i woli współpracy jak w latach wcześniejszych³¹. W Szwecji z coraz większym krytycyzmem oceniano charakter rządów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, prasa donosiła o przykładach łamania zasad demokracji. Wybory parlamentarne w 1947 r. oraz połączenie PPR i PPS przyjmowane były w Szwecji z rozczarowaniem. Nie bez znaczenia dla obrazu powojennej Polski miała decyzja posła polskiego w Sztokholmie Czesława Bobrowskiego, który obawiając się, że po powrocie do Polski zostanie aresztowany, złożył dymisję w grudniu 1949 r. i udał się do Francji³². Coraz częściej

Countries in Cold War Europe, red. G. Enderle-Burcel, P. Franaszek, D. Stiefel, A. Tiechowa, Kraków 2009, s. 69.

²⁹ B. Karlsson, *Neutrality and Free Trade: Sweden and Trade Liberalisation 1948–1958*, „Scandinavian Economic History Review” 2004, Vol. 52, No. 2–3, s. 59.

³⁰ A. Jezierski, B. Petz, *Historia gospodarcza Polski Ludowej 1944–1985*, wyd. 3, Warszawa 1988, s. 58–59.

³¹ A. Kłoczyński, *Prasa szwedzka wobec wydarzeń w Polsce w świetle polskich raportów dyplomatycznych z lat 1945–1956*, [w:] *Polska – Szwecja w XX wieku. Wpływy i inspiracje*, red. J. Szymański, Gdańsk 2007, s. 87.

³² W liście króla Gustawa V, wręconego 18 stycznia 1950 r. przez posła szwedzkiego w Polsce sekretarzowi generalnemu MSZ w Warszawie, czytamy: „z żalem dowiedzieliśmy się o wyjeździe Pana Bobrowskiego, który wywiązał się z powierzonych mu obowiązków w sposób najbardziej zaszczytny, starając się o utrzymanie i coraz większe wzmożenie przyjaznych stosunków istniejących między Szwecją a Polską. Zdobył sobie z tego tytułu nasze zaufanie. Toteż nie

informowano o przykładach działań szpiegowskich, w które zamieszani byli polscy dyplomaci. Attaché wojskowy Adam Kornecki został uznany w Szwecji za *persona non grata*, a prasa okrzyczała go szefem radzieckich i polskich agentów w tym kraju³³. Na początku lat 50. odległa wydawała się szwedzka polityka pomostowości z lat 40., która umożliwiła pozytywne nastawienie do Polski. Autorzy polskich raportów dyplomatycznych, spoglądając wstecz, sądzili dość naiwnie, że to minione życzliwe odniesienie do Polski było spowodowane chęcią spłacenia długu moralnego wobec sąsiada, który ucierpiał w czasie wojny, i nadzieją, że Polska nie jest stracona dla świata zachodniego³⁴.

Zmieniała się również sytuacja gospodarcza obu partnerów. Kierunek wymiany handlowej polsko-szwedzkiej w latach 1947–1952 wyznaczyły zarówno trudności, które dotknęły gospodarkę szwedzką w tym okresie, jak i uwarunkowania wynikające z wprowadzonego w Polsce modelu gospodarczego i jego realizacji. Rozbieżności interesów obu państw utrudniały negocjacje, powodując, że burzliwe rozmowy kończyły się podpisaniem zaledwie krótkoterminowych umów handlowych, uzupełnianych przez układy regulujące sposoby rozliczeń finansowych. Oceniając obowiązującą umowę handlową, strona polska uznała w 1948 r., że: „Szwedzi nie poszli na dłuższą umowę, rzekomo nie pozwoliły im na to względy dewizowe i gospodarcze, a przede wszystkim polityczne. Anglosasi nie pozwolili Szwedom wiązać się z nami na tak długo”³⁵. W rzeczywistości sytuacja wyglądała zupełnie inaczej. Niekorzystne zmiany cen polskiego węgla, a także stopniowe wprowadzanie oleju opałowego w miejsce węgla kamiennego skłaniały Szwedów do podpisywania krótkoterminowych protokołów handlowych. Przyniosło to chwilowe zahamowanie wymiany handlowej w latach 1949–1950. W okresie od 1 października do 3 listopada 1949 r. nie obowiązywało nawet żadne porozumienie regulujące kwestie handlu pomiędzy obydwooma państwami³⁶. Po 1950 r. dla strony polskiej nową tendencją w realizacji polskiej polityki handlowej wobec państw zachodnich było przyjęcie strategii pozyskania za polski węgiel wolnych dewiz lub artykułów, które określano jako „strategiczne”, czyli

wahamy się rekomendować go Pańskiej życzliwości” (E.J. Pałyga, *Dyplomacja Polski Ludowej 1944–1948*, Warszawa 1986, s. 296).

³³ AMSZ, z. 8, t. 378, w. 39, Notatka poselstwa polskiego do MSZ w Warszawie, [niedatowana, prawdopodobnie lipiec 1952], k. 17.

³⁴ AMSZ, z. 8, t. 235, w. 18, Raport polityczny poselstwa w Sztokholmie nr 8 za wrzesień i październik 1951 r., 30 IX 1951, k. 218.

³⁵ AMSZ, z. 15, t. 273, w. 26, Notatka T. Chromeckiego, 22 IV 1948.

³⁶ R. Siuda, dz. cyt., s. 90.

tych, które warunkowały sukces planu sześcioletniego. Jednak w 1951 r. wprowadzono gwałtowną podwyżkę cen węgla polskiego, gdyż wpływy ze sprzedaży miały pokryć deficyt budżetowy. Do najważniejszych partnerów handlowych Szwecji w okresie powojennym należała Wielka Brytania, RFN i kraje skandynawskie³⁷. W 1950 r. obroty handlowe z Polską stanowiły zaledwie 3% całego handlu zagranicznego Szwecji, a analogicznie, wymiana ze Szwecją stanowiła 5% wartości polskiego handlu zagranicznego. Udział węgla i koksu w polskim eksporcie do Szwecji stanowił w 1951 r. nawet 91% całego eksportu do tego kraju. Obie strony wyrażały brak zadowolenia z przebiegu realizacji dotychczasowych porozumień. Polsko-Szwedzka Komisja Mieszana zebrała się w Warszawie w kwietniu 1951 r. w atmosferze wzajemnych oskarżeń i niechęci. Zwieńczeniem trudnych negocjacji było podpisanie protokołu, w którym zagwarantowano kontyngenty węgla w wysokości 3 mln ton³⁸. Jednak strona polska nie wywiązywała się z tej umowy, a Szwedzi nie chcieli ustąpić i przyjąć zbyt wysokich cen na polski węgiel oraz dostarczyć oczekiwanej przez stronę polską liczby łóżysk kulkowych³⁹. Polscy negocjatorzy żądali zbyt wysokich cen w stosunku do jakości oferowanego surowca. Często w dostarczanych wagonach wymieszane były różne gatunki węgla. Należy pamiętać, że za środki uzyskane ze sprzedaży tego surowca nie tylko importowano do Polski różne towary szwedzkie, ale również spłacano odszkodowania za majątek szwedzki znacjonalizowany w Polsce oraz wierzytelności z okresu międzywojennego, dlatego starano się uzyskać jak najwyższą cenę za sprzedany węgiel i w ten sposób spłacić wierzytelności oraz kupić jak najwięcej potrzebnych polskiej gospodarce maszyn i urządzeń⁴⁰. Twarde i niezmiennie stanowiska obu stron doprowadziły z końcem 1951 r. do poważnego kryzysu w stosunkach dwustronnych i rozmowy dotyczące podpisania kolejnej

³⁷ L. Magnusson, *An Economic History of Sweden*, London–New York 2000, s. 211.

³⁸ AMSZ, z. 8, t. 236, w. 18, Protokół polsko-szwedzkiej Komisji Mieszanej dotyczący uregulowania wymiany handlowej, 27 IV 1951, k. 2.

³⁹ M. Nilsson, *Limiting diplomatic friction: Sweden, the United States and SKF's ball bearing exports to Eastern Europe, 1950–1952*, „Scandinavian Economic History Review” 2009, Vol. 57, No 3, s. 280.

⁴⁰ Polska spłacała należności wynikające z umów podpisanych z kilkoma państwami, np. z Francją, Wielką Brytanią, Stanami Zjednoczonymi. Zob. S. Pangsy-Kania, *Zadłużenie zagraniczne Polski*, Gdańsk 2001, s. 12; R. Ślęzak, *Powojenne odszkodowania Polski dla Zachodu*, cz. 1, www.pte.pl/pliki/2/12/Artykul_odszkodowania.pdf [dostęp: 12 VIII 2015]; Z. Szprynger, *Publiczne zadłużenie zagraniczne Polski z perspektywy historycznej*, „Analizy”, Biuro Analiz Sejmowych, 9 II 1912, s. 4.

umowy w 1952 r. załamały się, powodując impas w kolejnym okresie w relacjach polsko-szwedzkich, obejmującym lata 1952–1960⁴¹.

We wrześniu 1952 r. handel szwedzko-polski właściwie ustał. Była to bardzo dotkliwa sytuacja dla Polski, gdyż brak wpływów ze sprzedaży polskich towarów w Szwecji i wyczerpanie kredytu udzielonego przez Szwedów zmusiło rząd polski do wypłaty 0,5 mln funtów szterlingów celem wyrównania zadłużenia⁴². Liczono jednak na to, że szwedzkie zapasy węgla zmniejszą się i nie pokryją zapotrzebowania na nadchodzącą zimę. Oczekiwano, że ta sytuacja zmusi delegację szwedzką do złagodzenia stanowiska negocjacyjnego, tym bardziej że utrzymywała się niekorzystna tendencja spadkowa w gospodarce szwedzkiej⁴³. W związku z tym, że węgiel stał się walutą umożliwiającą spłatę zadłużenia, polscy negocjatorzy nie chcieli dopuścić do zmniejszenia ilości tego surowca wysyłanego do Szwecji⁴⁴. Szwedzi natomiast nie godzili się na polski dyktat cenowy i starali się, sięgając po różne metody negocjacji, obniżyć je. W Szwecji polski węgiel wykorzystywany był w tym okresie głównie do ogrzewania domów, a jego cena była wyższa od angielskiego, dlatego w planach zakupowych nie przewidziano zwiększenia ilości węgla sprowadzanego z Polski. W gospodarce szwedzkiej coraz szerzej wykorzystywano paliwa płynne i energię pochodzącą z rozbudowywanej sieci elektrowni wodnych. Wyraźne rozbieżności stanowisk obu stron utrudniały negocjacje. Dotychczasowe porozumienia miały charakter tymczasowy i stanowiły swego rodzaju rozgrywkę strategiczną, której celem było wymuszenie na partnerze korzystniejszych rozwiązań⁴⁵. Kolejna tura negocjacji w 1953 r., podobnie jak w latach poprzednich, koncentrowała się na dwóch sprawach – ilości i cenie importowanego z Polski do Szwecji węgla i wysokości kredytu technicznego oddanego do dyspozycji rządu polskiego. Mimo parafowania umowy nie została ona podpisana⁴⁶. W dalszym ciągu następował wyraźny spadek obrotów handlowych pomiędzy obydwojma krajami⁴⁷.

⁴¹ SE/RA, Utrikesdepartamentet, HP-dossier, Politisk allmänt, Hp1:649, Kungliga Svensk Beskickningen, Eric von Post till Utrikesrådet Envoyén Gunnar Jarring, Warszawa, 21 III 1953.

⁴² AMSZ, z. 8, t. 366, w. 28, Raport polityczny Poselstwa RP w Sztokholmie nr 7 za wrzesień 1952, 6 X 1952, k. 122.

⁴³ L. Magnusson, dz. cyt., s. 28.

⁴⁴ AAN, Min. Finansów, 21/532, Instrukcje do rokowań handlowych ze Szwecją, tajne, [1958], k. 79.

⁴⁵ R. Siuda, dz. cyt., s. 94.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ G. Ljungdahl, *Szwedzko-polskie stosunki handlowe po II wojnie światowej w perspektywie finansowej*, [w:] *Svensk-Polska Handelskammaren 1929–1979*, Stockholm 1979, s. 19.

W interesie Polski leżało rozszerzanie wymiany handlowej ze Szwecją, głównie ze względu na potrzebną rudę żelaza, szczególnie w okresie realizacji założeń planu sześcioletniego, zakładającego forsowną industrializację kraju⁴⁸. Ruda stanowiła w tym okresie aż połowę wartości całego importu ze Szwecji do Polski. Rozbieżności w stanowiskach obu państw spowodowały, że w 1960 r. obroty w handlu dwustronnym spadły o połowę, notując poziom z 1946 r. W obu krajach wymiana z partnerem stanowiła zaledwie 1% całego handlu zagranicznego. Szwedzi, ograniczając import polskiego węgla, wyrażali jednak zainteresowanie niektórymi rodzajami polskich tekstyliów, produktami chemicznymi, drzewnymi i metalowymi. W imporcie z Polski dominowały surowce i półprodukty⁴⁹. Polska sprowadzała ze Szwecji, oprócz rudy żelaza, maszyny i urządzenia, czyli produkty wysoko przetworzone⁵⁰. Obie strony deklarowały konieczność poprawy sytuacji i podpisywania umów wieloletnich w miejsce dotychczasowych rocznych protokołów⁵¹.

Niekorzystany kierunek rozwoju stosunków gospodarczych w latach 1953–1960 nie szedł w parze z podejmowanymi przez obie strony staraniami na rzecz poprawy współpracy politycznej. Sprzyjała temu atmosfera polityki odprężenia i zmiany polityczne dokonujące się w Polsce po 1956 r., które były bardzo pozytywnie odbierane w Skandynawii, jako odejście od dotychczasowego, stalinowskiego modelu⁵². Wyrazem takich dążeń było podniesienie w listopadzie 1956 r. przedstawicielstw dyplomatycznych obu krajów do rangi ambasad oraz wizyta w Polsce we wrześniu 1959 r. szwedzkiego ministra komunikacji Gösta Skoglund. Ważnym sprawdzianem wzajemnych relacji stał się stosunek Szwecji do planu utworzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowej, ogłoszonego przez Adama Rapackiego w 1957 r. Początkowe wypowiedzi premiera Szwecji Tage Erlandera wskazywały na pozytywny stosunek do polskiej propozycji⁵³. Jednakże oficjalnie władze szwedzkie nie zajęły w tej sprawie żadnego stanowiska. Zarówno

⁴⁸ SE/RA, Utrikesdepartamentet, HP-dossier, Politisk allmänt, Hp1:649, Kungliga Svensk Beskickningen, Eric von Post till Östen Undén, Warszawa, 1 I 1953.

⁴⁹ AMSZ, z. 8, w. 82, t. 1148, Dwutygodniowa informacja polityczna ambasady PRL w Sztokholmie za okres od 26 IV do 9 V 1960, k. 74.

⁵⁰ J. Skodlarski, *Historia gospodarcza*, Warszawa 2012, s. 383.

⁵¹ AMSZ, Dept. III, 30/60, w. 16, t. 19, Notatka o wizycie Ministra Handlu Zagranicznego PRL tow. Trąpczyńskiego w Szwecji, Sztokholm, 30 I 1961, k. 14.

⁵² H. Andreasen, *Stosunki polsko-duńskie 1953–1968*, [w:] *Między Październikiem a Grudniem. Polityka zagraniczna doby Gomułki*, red. K. Ruchniewicz, B. Szaynok, J. Tyszkiewicz, Toruń 2005, s. 43 (Wrocławskie Studia z Polityki Zagranicznej, t. 2).

⁵³ AMSZ, z. 8, w. 71, t. 985, Wyciąg korespondencyjny nr 478, Sztokholm, 14 I 1958, k. 191.

politycy, jak i prasa nie poświęcili wystąpieniu ministra A. Rapackiego zbyt wielkiej uwagi, uznając, że strefa bezatomowa niczego nie zmienia⁵⁴.

Nowy okres w stosunkach polsko-szwedzkich otwiera wizyta, którą złożył w styczniu 1961 r. w Szwecji minister handlu zagranicznego Wojciech Trąpczyński. Podczas tego pobytu odbył rozmowę z ministrem spraw zagranicznych Östenem Undénem oraz spotkał się z przedstawicielami związku eksporterów i importerów szwedzkich oraz związku hurtowników. Zwiedził również zakłady „Seprator” ASEA w Västerås. W czasie jednego ze spotkań stwierdził, że „strona polska [...] dąży do wszechstronnej rozbudowy wymiany towarowej ze Szwecją, a przede wszystkim do zwiększenia eksportu towarów z Polski. Ponieważ w ostatnim okresie Polska miała w stosunkach handlowych ze Szwecją bilans ujemny. Polska jest zainteresowana w imporcie ze Szwecji urządzeń inwestycyjnych, maszyn i obrabiarek oraz rudy żelaza, ale ze swej strony chce zwiększyć eksport do Szwecji chemikaliów, maszyn, cukru, konserw, owoców i wyrobów włókienniczych. Byłoby niewątpliwie korzystne dla obu stron, gdyby obecne, roczne umowy handlowe zostały zastąpione umowami długoterminowymi”⁵⁵. W tej krótkiej wypowiedzi zawarte zostały najważniejsze cele, które polska delegacja starała się zrealizować podczas wizyty w Szwecji, wpisujące się w założenia polityki gospodarczej ówczesnych władz polskich⁵⁶. Oczekiwania ministra zrealizowały się w czerwcu, kiedy z rewizytą przybył minister handlu Gunnar Lange i podpisano w Warszawie trzyletnie porozumienie handlowe, regulujące stosunki między Polską i Szwecją w okresie od maja 1961 do maja 1964 r. Szwecja była drugim po Włoszech państwem zachodnim, z którym podpisano wieloletnią umowę handlową, a kolejne obejmowały lata 1965–1967 i 1968–1972. Przełamany został impas z poprzedniej dekady. Wynikało to z potrzeb gospodarczych Polski, ale również zainteresowania polskim rynkiem ze strony szwedzkiego partnera.

Po 1961 r. nastąpił okres stopniowego ożywienia w stosunkach dwustronnych. W sferze polityczno-dyplomatycznej strona polska deklarowała coraz większe zainteresowanie Skandynawią⁵⁷. Z nadzieją przyjęto w Polsce odejście w 1962 r. dotychczasowego ministra spraw zagranicznych Ö. Undéna, a objęcie

⁵⁴ A. Kłoczyński, *Starania Polski o przyjęcie Planu Rapackiego w Szwecji, Danii i Norwegii w latach 1957–1960*, „Zapiski Historyczne” 2009, t. 74, z. 2, s. 53.

⁵⁵ *Wyniki wizyty w Szwecji. Wypowiedź min. W. Trąpczyńskiego*, „Życie Warszawy” 21 I 1961, nr 18, s. 5.

⁵⁶ M. Bałtowski, *Gospodarka socjalistyczna w Polsce. Geneza, rozwój, upadek*, Warszawa 2009, s. 207.

⁵⁷ AMSZ, z. 16, w. 42, t. 725, *Stosunki polsko-szwedzkie*, Warszawa, 25 I 1963, k. 79–81.

tej funkcji przez Torstena Nilssona zapowiadało rezygnację z dotychczasowej ścisłej neutralności, którą Szwecja zachowywała w okresie zimnej wojny⁵⁸. T. Nilsson był zwolennikiem większego otwarcia na Wschód, czemu dał wyraz podczas oficjalnej wizyty w Polsce, którą złożył w kwietniu 1964 r., a była to pierwsza wizyta na tym szczeblu od 1935 r. Minister odwiedził już Polskę 18 lat wcześniej, kiedy jako minister komunikacji obecny był przy uruchamianiu linii kolejowej łączącej oba państwa. W połowie lat 60. doceniano w Polsce, że Szwecja dąży do zachowania pokoju i równowagi w stosunkach międzynarodowych i jest otwarta na szerszą współpracę z Polską, mimo różnic, jakie cechowały stanowisko obu państw wobec niektórych problemów międzynarodowych, np. w stosunku do RFN. Wizycie nadano wysoką rangę⁵⁹. Minister odwiedził Nową Hutę, Kraków, Oświęcim, stocznnię w Gdańsku, stocznnię oraz Dom Marynarza w Gdyni. W polskich komentarzach prasowych dotyczących wizyty pisano, że mimo różnic ustrojowych Polska i Szwecja są zainteresowane poszerzeniem kontaktów we wszystkich sferach. W „Życiu Warszawy” oceniano: „kontakty tego rodzaju, dające sposobność do szczerzej, przyjaznej wymiany zdań, do gruntownego wyjaśnienia stanowisk, do poszukiwania punktów zbieżnych i możliwości konstruktywnej współpracy”⁶⁰. Bardzo dobrze przyjęto deklarację ministra T. Nilssona uznania polskiej granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej. W Polsce uważano, że Szwecja jest znacznie bezpieczniejszym partnerem niż państwa EWG i pozytywnie odbierano zainteresowanie polityków tego kraju rozwojem stosunków handlowych z Polską. W ocenie polskich ekonomistów rynki duński i szwedzki należały do najbardziej chłonnych w całym regionie⁶¹.

Dekada lat 60. w polsko-szwedzkich stosunkach polityczno-dyplomatycznych to bardzo ożywiony okres⁶². Podpisano wiele umów, dotyczących np. współ-

⁵⁸ B. Piotrowski, *Szwecja w polskiej polityce zagranicznej od odzyskanej niepodległości do wydarzeń sierpniowych 1980 roku*, [w:] *Polska – Szwecja 1919–1999*, red. J. Szymański, Gdańsk 2000, s. 203.

⁵⁹ AMSZ, Dept. III, 25/67, w. 20, t. 220-3-64, Uwagi do rozmów z ministrem spraw zagranicznych Szwecji Nilssonem, [10–23 IV 1964], b.p.

⁶⁰ A. Chojnacki, *Szwedzka wizyta*, „Życie Warszawy” 18 IV 1964, nr 94 (6375), s. 3.

⁶¹ AMSZ, Dept. III, 25/67, w. 21, t. 220-3-64, Stosunki polsko-skandynawskie, Warszawa, 19 V 1964, k. 7.

⁶² Tylko na szczeblu ministerialnym następujący ministrowie złożyli wizyty w Polsce: minister rolnictwa Eric B. Holmqvist (1963), minister oświaty i wyznań Ragnar Edenman (1966), minister komunikacji Olof Palme (1966), minister ds. rozbrojenia Alva Myrdal (1967), minister spraw wewnętrznych Rune Johansson (1968), minister rolnictwa Ingemund Bengtsson (1970). Ze strony polskiej Szwecję wizytowali: minister rolnictwa Mieczysław Jagielski (1963), minister komunikacji Józef Popielas (1963), minister przemysłu ciężkiego Zygmunt Ostrowski (1965),

pracy kulturalnej i naukowej (1966 r.), regulacji przewozów drogowych (1968 r.), współpracy gospodarczej, przemysłowej i technicznej (1969 r.). O rosnącym zainteresowaniu współpracą z państwami Europy Wschodniej, a szczególnie z Polską, świadczy wizyta premiera Szwecji Tage Erlandera w 1967 r. Było to pierwsze spotkanie na tak wysokim szczeblu⁶³. Przyjeżdżając do Warszawy, premier T. Erlander zadeklarował większą otwartość na współpracę z krajami tej części Europy. Wyraził wolę zwiększenia wymiany handlowej i poszerzenia zakresu współpracy politycznej i gospodarczej między oboma krajami⁶⁴. Jednak już w następnym roku pojawił się nowy problem, którego nie przewidziano w 1967 r. Szwecja zdecydowała się przyjąć emigrantów po Marcu – 3,5 tys. polskich Żydów, zmuszonych do emigracji z kraju w wyniku kampanii antysemickiej, rozpętanej przez Władysława Gomułkę. Media szwedzkie krytycznie pisały wówczas o polskim antysemityzmie, utrwalając wizerunek Polski jako kraju niedemokratycznego, ograniczającego wolności i swobody obywateli, co potwierdzali przybywający do Szwecji emigranci⁶⁵. Niekorzystny obraz Polski, poza doraźnymi krytycznymi uwagami w prasie, nie zaważył jednak na dalszym rozwoju polsko-szwedzkich stosunków gospodarczych i politycznych, podobnie jak kryzys wewnętrzny, którego przejawem były dramatyczne wydarzenia grudniowe na Wybrzeżu w 1970 r. Obaj partnerzy wkładali dużo wysiłku w przełamanie trudności, widząc możliwość uzyskania realnych korzyści wynikających z bliższej współpracy. Efektem podejmowanych starań obu stron był szybki wzrost obrotów. Nastąpił on już w latach 1961–1963, w kolejnych latach obroty spowolniły, a w 1967 r. zanotowano nawet spadek wartości wymiany handlowej⁶⁶. Strona polska bardzo często wysuwała zarzut, że Szwedzi nadal stosowali zasadę określania kontyngentów importowych (np. na tekstylia), które miały chronić gospodarkę szwedzką przed nadmiernym importem, ale hamowały rozwój polsko-szwedzkiej wymiany

wiceminister spraw zagranicznych Józef Winiewicz (1966), minister spraw zagranicznych Adam Rapacki (1966).

⁶³ SE/RA, UD Utlandsmyndighet, Beskickningsarkiv Warszawa, Korespondens 1958–1971, E1:10, Kungliga Utrikesdepartamentet har äran översända Meddelande angående vissa utrikesärende, Stockholm, 15 XII 1967; IPN BU, 0788/15, Program organizacyjny wizyta premiera Tage Erlandera, [b.d.], b.p.

⁶⁴ R. Krawczyk, *Szwecja jako partner gospodarki polskiej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1972, R. 25, z. 7–8, s. 89–90.

⁶⁵ A. Kłoczyński, *My w Szwecji nie porastamy mchem. Emigranci z Polski w Szwecji w latach 1945–1980*, Gdańsk 2012, s. 38, 301.

⁶⁶ SE/RA, UD Utlandsmyndighet, Beskickningsarkiv Warszawa, Korespondens 1958–1971, E1:10, Kungliga Kommerskollegium, Polen II, Angående voruntytet från och med. den 1 januari 1970, Kontingenter för svensk export till Polen och från Polen.

handlowej. Drugim czynnikiem utrudniającym handel były zbyt drogie i tylko krótkoterminowe kredyty udzielane przez rząd szwedzki stronie polskiej, tym bardziej że od 1960 r. w miejsce rozliczeń clearingowych wprowadzono system rozliczeń wolnodewizowych. Szwedzi wyrażali niezadowolenie z niskiej puli towarowej oferowanej przez Polaków, szczególnie w grupie towarów walcowanych, oraz niskiej jakości dostarczonych towarów. Na liście towarów eksportowanych z Polski do Szwecji do 1970 r. znajdowały się np. zbiorniki na paliwo, elementy konstrukcji hal, materiały budowlane, narzędzia, niektóre maszyny, siarka (dziesięciokrotny wzrost ilości eksportowanej siarki w ciągu tej dekady), cukier, półfabrykaty chemiczne i węgiel⁶⁷. Ten ostatni stanowił już tylko 6% wartości polskiego eksportu do Szwecji. Największe zainteresowanie skandynawskiego partnera wzbudzały towary rolno-spożywcze. Z końcem dekady stanowiły one 30% eksportu do Szwecji. Listy towarów importowanych ze Szwecji obejmowały maszyny, urządzenia, rudę żelaza, celulozę i papier (piętnastokrotny wzrost w ciągu dekady). W latach 1960–1970 malała ilość importowanej rudy i innych surowców na rzecz maszyn i urządzeń, które stanowiły 36% importu ze Szwecji. Ważnym czynnikiem ułatwiającym rozwój handlu było ponowne uruchomienie w 1967 r. linii promowej pomiędzy portami w Świnoujściu i Ystad. Dzięki temu uzyskiwano niższe koszty transportu i szybszy termin dostawy zakontraktowanych towarów. Uruchomienie promu miało również znaczenie propagandowe. Pokazywało Polskę jako kraj otwarty, zapraszający gości ze Skandynawii i wyrażający wolę współpracy również w zakresie turystyki.

Od początku lat 60. strona szwedzka starała się łączyć negocjacje handlowe z wierzytelnościami, które nie zostały uregulowane, a związane były z obligacjami wydawanymi przez rząd polski w okresie powojennym. Wprawdzie 16 listopada 1949 r. podpisano w Sztokholmie układ dotyczący wierzytelności szwedzkich w Polsce, który obejmował warunki wypłaty odszkodowania za majątki, prawa i interesy szwedzkie dotknięte powojenną nacjonalizacją oraz wierzytelności szwedzkie w stosunku do państwa polskiego, w tym z tytułu emitowanych przed wojną obligacji⁶⁸, jednak nie wszystkie zostały spłacone i Szwedzi przy każdej okazji powracali do tej sprawy. Strona polska była nieugięta i odmawiała łączenia rozmów handlowych z negocjacjami odszkodowawczymi⁶⁹. Podobnie

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ A. Kłoczyński, *Stosunki polsko-szwedzkie...*, dz. cyt., s. 209 i n.

⁶⁹ SE/RA, Nämnden för fördelning av Polen medlen – Polska obligationer, 3272/9, Polsak obligationer. Diskussionspunkter, 3 XII 1960.

bezsukutecznie próbowano powracać do kwestii odszkodowań za majątki i interesy szwedzkie w Wolnym Mieście Gdańsku⁷⁰.

Wszelkie trudności związane z realizacją umów handlowych miały rozwiązywać tzw. konferencje okrągłego stołu, które od 1967 r. odbywały się co roku naprzemiennie w Warszawie i Sztokholmie. Miały one spowodować ujednoczenie stanowiska i wypracować porozumienia, które były później podejmowane na szczeblu rządowym. Przyjęcie takiej formuły świadczy o tym, że obie strony były zainteresowane rozwojem dwustronnej współpracy gospodarczej.

Nowy etap w stosunkach polsko-szwedzkich związany był z objęciem w grudniu 1970 r. funkcji I sekretarza KC PZPR przez Edwarda Gierka, który podjął plany szybkiej modernizacji polskiej gospodarki. W tym celu został stworzony plan pięcioletni, którego zadaniem było doprowadzenie do industrializacji państwa, unowocześnienia istniejącego zaplecza przemysłowego oraz poprawa stopy życiowej mieszkańców. Polityka ta wymagała poważnych nakładów finansowych, importu surowców oraz wysokiej klasy maszyn i urządzeń⁷¹. Dlatego ekipa E. Gierka zwróciła uwagę na możliwości intensyfikacji współpracy gospodarczej z państwami skandynawskimi, a potencjał gospodarczy Szwecji i deklarowana przez szwedzkie władze wola kooperacji handlowej były atrakcyjne dla polskiej ekipy rządowej. Objęcie stanowiska premiera przez Olofa Palmego w 1969 roku i jego otwarta postawa wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej budziły nadzieje na ożywienie współpracy⁷². Mieczysław F. Rakowski zapisał po wizycie w Szwecji w swoich dziennikach: „Z Palme rozmawia się tak, jak z kolegą, którego się dobrze zna. Interesowała go sytuacja w Polsce”. Podczas każdej wizyty w tym kraju premier miał zachęcać M.F. Rakowskiego do ponownych odwiedzin⁷³. Takie gesty sprzyjały podejmowaniu inicjatyw związanych z ożywieniem współpracy dwustronnej na różnych szczeblach. W tym okresie powstało wiele interesujących form współpracy, na przykład we wrześniu 1972 r. podpisano umowę o współpracy kulturalnej, naukowej i oświatowej. Dzięki tym porozumieniom udało się uruchomić filologię szwedzką na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a kilka lat później na Uniwersytecie Gdańskim. Regularnie

⁷⁰ SE/RA, *Nämnden för fördelning av Polen medlen – Polska obligationer*, vol. 7, Synpunkter på Danzig – lånet, 18 IX 1974.

⁷¹ Ł. Dwilewicz, *Kupowanie poparcia. Polityka gospodarcza jako środek stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Polsce w pierwszych miesiącach rządów Edwarda Gierka*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2008, nr 2 (13), s. 171.

⁷² M. af Malmborg, *Neutrality and State-Building in Sweden*, Palgrave 2001, s. 160.

⁷³ M.F. Rakowski, *Dzienniki polityczne*, t. 4, Warszawa 2001, s. 336.

organizowano również spotkania lekarzy, które w latach 1972–1984 naprzemiennie odbywały się w Polsce i w Szwecji, a związane były z wymianą doświadczeń w ważnych dla obu stron dziedzinach, np. w walce z alkoholizmem⁷⁴.

Bardzo ważnym wydarzeniem, które zmieniło wzajemne postrzeganie się Polaków i Szwedów, była umowa o zniesieniu obowiązku posiadania wiz wjazdowych do Szwecji przez obywateli polskich, zawarta w 1974 r.⁷⁵ Skorzystali na tym sezonowi emigranci zarobkowi, którzy mogli bez wiz przebywać w Szwecji przez trzy miesiące. Umowa nie zwalniała z obowiązku wymiany dewiz przez turystów przybywających do PRL. Niemniej wizerunkowo umowa miała olbrzymie znaczenie, gdyż pokazywała, jak dużym zaufaniem darzą siebie obaj partnerzy i jak wielką wagę przywiązują do pogłębiania kontaktów dwustronnych, likwidując bariery wizowe.

Zbliżenie z neutralną Szwecją doskonale wpisywało się w politykę tzw. pokojowego współistnienia z państwami, które wybrały inny niż socjalistyczny model ustrojowy. Niewątpliwie najważniejsze były atuty gospodarcze Szwecji. Zwracano uwagę na stosunkowo niewielką odległość, która miała wpływ na koszty transportu, zaawansowanie technologiczne przemysłu szwedzkiego, zaufanie do terminowości oraz wysokiej jakości oferowanych towarów. Publicyści polscy często podkreślali, że obie gospodarki mają charakter komplementarny, czyli wzajemnie uzupełniający się. W rzeczywistości tak nie było. Wysoko zaawansowana technologia sprawiała, że oferta importowa Szwecji stawała się coraz droższa dla strony polskiej, która mogła zaoferować głównie surowce i półfabrykaty.

Stopniowo udawało się ekipie Gierka negocjować dogodne dla obu stron warunki i podpisywano kolejne umowy handlowe. Najważniejszą umową w tym okresie była pięcioletnia umowa podpisana w 1972 r., a obejmująca okres od stycznia 1973 do końca 1977 r. Obaj partnerzy przyznali sobie klauzulę najwyższego uprzywilejowania w handlu, co było kolejnym wyrazem zainteresowania intensyfikacją współpracy gospodarczej. Strona polska szacowała, że w 1980 r. będzie trzecim odbiorcą szwedzkiej rudy, po RFN i Belgii. Liczono, że kryzys energetyczny otworzy na Zachodzie szerszy dostęp dla polskiego węgla. Jednak tak się nie stało. Szybki, bo pięciokrotny wzrost obrotów nastąpił przede wszystkim w pierwszym okresie obowiązywania umowy. Polska importowała ze Szwecji głównie maszyny i urządzenia oraz rudę żelaza, półfabrykaty z żelaza

⁷⁴ SE/RA, F1:2, Socialstyrelsens, Internationella sekretariatet, Polsk-Svenska Projekt.

⁷⁵ IPN BU 1594/579, Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Królestwa Szwecji o wzajemnym zniesieniu obowiązku wizowego, k. 2–5.

i stali, masę celulozową. Znacznie mniejszy udział w eksporcie szwedzkim do Polski miały produkty rolno-spożywcze i środki transportu, czyli statki (siarkowce i zbiornikowce). Starano się również sprzedawać do Szwecji polskie tekstylia, ale rząd szwedzki nadal realizował program ochrony szwedzkiego przemysłu włókienniczego i ograniczał import takich towarów z zagranicy⁷⁶. Dla Polaków szczególnie ważne były zakupy różnorodnych maszyn i urządzeń, zarówno biurowych, jak i przemysłowych, przeznaczonych dla wielu odbiorców w Polsce: fabryk, hut, kopalni itd. Eksport z Polski do Szwecji obejmował towary rolno-spożywcze, surowce i półprodukty oraz towary gotowe, np. meble i odzież. Jednak Szwedzi nadal utrzymywali kontyngenty importowe na wiele towarów, w tym na obuwie, prefabrykaty z żelaza i stali, pojazdy, elektrody grafitowe i in., natomiast byli zainteresowani zwiększeniem eksportu towarów przemysłu papierniczego ze względu na trudności w zbyciu tych produktów spowodowane konkurencją fińską⁷⁷.

Lata 70. to również okres polsko-szwedzkiej współpracy naukowo-technicznej i dostaw kooperacyjnych, zakupu licencji, dokumentacji i myśli technicznej oraz wspólnych inwestycji, realizowanych z wieloma szwedzkimi firmami, takimi jak np.: ASEA, LM Ericsson, SKF, Alfa Laval, Volvo AB, IKEA. Tylko w latach 1971–1972 Polska kupiła 18 szwedzkich licencji⁷⁸. Podczas wizyty premiera O. Palmego w Polsce w 1974 r. podpisano również dziesięcioletni program rozwoju współpracy gospodarczej, przemysłowej i technicznej. W następnym roku, podczas wizyty E. Gierka w Sztokholmie, zawarta została nowa umowa o współpracy naukowej i przemysłowo-handlowej⁷⁹. Umowy te przyniosły szereg korzyści obu stronom. Firmy szwedzkie zaangażowały się we współpracę np. z przedsiębiorstwem Polmot w Starachowicach, gdzie montowano jeden z modeli ciężarówki volvo. Przedsiębiorstwo AB Skånska Cementgjuteriet (obecnie znane

⁷⁶ S.L. Holmberg, *Welfare Abroad: Swedish Development Assistance*, [w:] *The Committed Neutral: Sweden's Foreign Policy*, red. B. Sundelius, Boulder–San Francisco–London, 1989, s. 123.

⁷⁷ Do najważniejszych partnerów handlowych Szwecji w okresie powojennym należała Wielka Brytania, RFN i kraje skandynawskie.

⁷⁸ P. Bożyk, *Cywilizacyjne skutki „otwarcia” Polski na Zachód*, [w:] *Dekada Gierka. Wnioski dla obecnego okresu modernizacji Polski*, red. K. Rybiński, Warszawa 2011, s. 8.

⁷⁹ Okoliczności wizyty i rozbieżność stanowisk widoczne są w dokumentach szwedzkich: Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, Sztokholm [dalej: ARAB], Olof Palmes Arkiv, Ämnesordnande, volym 4.2/124, Utrikes Departmentet, Promemoria för Statsministern, 24 III 1975; ARAB, Olof Palmes Arkiv, Ämnesordnande, volym 4.2/124, Claës Wihlin – Statsminister Olof Palmey, 12 V 1975; ARAB, Olof Palmes Arkiv, Ämnesordnande, volym 4.2/124, Joint Swedish Polish Communique, 5 VI 1975.

pod nazwą Skanska) współpracowało przy budowie suchego doku w stoczni w Gdyni i hoteli Forum, Solec i Victoria w Warszawie⁸⁰.

Jednak w latach 70. Polska miała ograniczoną zdolność do finansowania importu ze Szwecji, dlatego tak ważne były zabiegi o podpisanie umowy węglowej. Oczekiwano, że środki uzyskane ze sprzedaży węgla pozwolą na nowe zakupy i spłatę podjętych zobowiązań kredytowych. Tak się nie stało i wraz z intensyfikacją wymiany handlowej wzrosła liczba niespełnionych gwarancji kredytów eksportowych Szwedzkiej Komisji Eksportowo-Kredytowej. Zachwianie równowagi w bilansie handlowym i zadłużenie zewnętrzne Polski zwiększały się⁸¹. Warunki współpracy pogarszała również niekorzystna sytuacja międzynarodowa, a duże tempo inflacji na Zachodzie uczyniło import materiałów inwestycyjnych znacznie droższym, niż planowano⁸². Recesja w krajach zachodnich okazała się głębsza i długotrwała, co znacznie pogorszyło sytuację Polski⁸³. Szwecja wprawdzie uniknęła recesji, ale ograniczała eksport do Polski⁸⁴. Podczas negocjacji handlowych po raz kolejny zwracano uwagę na niską jakość towarów polskich i nieterminowość dostaw. Również proponowane przez stronę polską ceny węgla były zbyt wysokie.

Trudności związane z ograniczoną możliwością Polski finansowania importu ze Szwecji próbowano rozwiązać podczas kolejnych rozmów dwustronnych na różnych szczeblach. W latach 70. odbywały się bardzo liczne wzajemne wizyty państwowe, jednak obroty handlowe, zamiast rosnąć, w drugiej połowie lat 70. spadały⁸⁵. Jeszcze w kwietniu 1978 r. zawarta została kolejna wieloletnia umowa

⁸⁰ P. Franaszek, *Economic Co-operation between Poland and Neutral European Countries in the Cold War Period*, [w:] *Gaps in the Iron...*, dz. cyt., s. 213.

⁸¹ Z. Karcz, *Zadłużenie zagraniczne Polski. Gra o miliony. Kiedy do euro?*, Warszawa 2006, s. 14–16.

⁸² P. Gajdziński, *Gierek, człowiek z węgla*, Poznań 2014, s. 228; W. Kieżun, *Kierunki rozwoju gospodarki PRL w latach 1980–1990 na tle aktualnej sytuacji ekonomiczno-społecznej*, [w:] *Dekada Gierka...*, dz. cyt., s. 139.

⁸³ G. Ljungdahl, dz. cyt., s. 20; L. Magnusson, dz. cyt., s. 28.

⁸⁴ P. Rubaj, dz. cyt., s. 206.

⁸⁵ IPN BU 1585/15354, Informacja, dotyczy: sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej Szwecji, [b.a., b.d.], k. 2; W 1972 r. odwiedziła Polskę minister ds. rozbrojenia Alva Myrdal i minister spraw zagranicznych Krister Wickman, a w Szwecji był premier Piotr Jaroszewicz. Rozwiązanie kwestii spornych i omówienie warunków nowej umowy handlowej przyświecało wizycie ministra handlu Kjella Olofa Feldta w 1973 r. W następnym roku w Szwecji przebywali: minister spraw zagranicznych Stefan Olszowski i wicepremier i minister górnictwa i energetyki Jan Mitręga, wicepremier i minister kultury i sztuki Józef Tejchma, a w Polsce wizytę złożył Olof Palme. W Szwecji przebywali: minister spraw zagranicznych Józef Czyrek (1975, 1978), Edward Gierek (1975), minister spraw zagranicznych Emil Wojtaszek (1977), a w Polsce minister spraw

handlowa, ale rosnące trudności spowodowały, że nie była ona realizowana. Przyczyną były polskie kłopoty płatnicze. Cechą poprzedniej dekady stało się bardzo wysokie saldo ujemne wymiany handlowej, sięgające ok 1100 mln USD, dlatego strona polska zainteresowana była zwiększeniem eksportu do Szwecji. Ponadto Szwecja z rosnącą rezerwą odnosiła się do rozmów z rządem polskim ze względu na sytuację wewnętrzną w Polsce. Od czasu wydarzeń w Radomiu i Ursusie w 1976 r., które po raz kolejny ukazały konflikt pomiędzy społeczeństwem a władzą, wielu polityków szwedzkich wspierało opozycję demokratyczną w Polsce⁸⁶.

W ostatnim omawianym okresie – 1980–1989 – stosunki polsko-szwedzkie weszły w fazę stagnacji. Załamanie nastąpiło już w pierwszych latach tej dekady. W 1981 r. obroty handlowe obniżyły się w stosunku do 1980 r. o 50%, w następnym roku odnotowano dalszy spadek. W związku z niepewną sytuacją gospodarczą i polityczną w Polsce Szwecja wstrzymała kredyty gwarantowane. Próba utrzymania dialogu była wizyta premiera Ola Ullstena w Warszawie w czerwcu 1981 r., ale nie przyniosła spodziewanej poprawy. Dodatkowo Polska zawiesiła umowę o ruchu bezwizowym w grudniu 1981 r., a strona szwedzka wprowadziła obowiązek posiadania wiz przez obywateli polskich w maju 1982 r. Tym samym zlikwidowane zostały ułatwienia, które w latach 70. świadczyły o otwartości i woli rozwoju stosunków dwustronnych. Z chwilą wprowadzenia w Polsce stanu wojennego w grudniu 1981 r. zarówno stosunki dyplomatyczne, jak i gospodarcze zostały zawieszono. Szwecja przyłączyła się do sankcji gospodarczych, jakie nałożyły na Polskę państwa zachodnie w związku z wprowadzeniem stanu wojennego i łamaniem praw człowieka przez juntę Jaruzelskiego⁸⁷. Reakcja rządu szwedzkiego na wprowadzenie stanu wojennego musiała być ostra⁸⁸. Media szeroko informowały o dramatycznej sytuacji, jaka zapanowała w Polsce, o internowaniu działaczy NSZZ „Solidarność” i wydarzeniach w kopalni „Wujek”. Część działaczy partii socjaldemokratycznej i związków zawodowych jawnie udzielała poparcia polskiej emigracji politycznej w Szwecji i krajowej opozycji. Obywatele

zagranicznych Sven Olof Andersson (1976), ks. Bertil Bernadotte (1975), premier Thorbjörn Fälldin (1978).

⁸⁶ P. Jaworski, *Szwedzkie koneksje KOR-u w latach 1976–1981*, [w:] *Opozycja demokratyczna w PRL w latach 1976–1981*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2012, s. 289, 294.

⁸⁷ J. Karpiński, *Wykres gorączki. Polska pod rządami komunistycznymi*, Lublin 2001, s. 458.

⁸⁸ K. Molin, *Ewolucja czy rewolucja? Szwedzcy dyplomaci o przyszłości Polski w latach 1980–1981*, [w:] *Świat wobec „Solidarności” 1980–1989*, red. P. Jaworski, Ł. Kamiński, Warszawa 2013, s. 426.

polscy pozostający w Szwecji otrzymali azyl polityczny⁸⁹. Oficjalne kontakty uległy zamrożeniu. Jednocześnie społeczeństwo szwedzkie pospieszyło z akcją wsparcia mieszkańców Polski, organizując transporty z pomocą charytatywną, zbierając środki finansowe, za które kupowano żywność, lekarstwa i odzież.

Władzom polskim zależało na pokazaniu opinii międzynarodowej, że panuje nad sytuacją w kraju i że dokonuje się stopniowa normalizacja. Podejmowano również próby odbudowy dobrych relacji z państwami zachodnimi. Przy okazji spotkań o charakterze międzynarodowym dążono do kontaktów z dyplomatami innych państw, np. w Helsinkach i Nowym Jorku przy okazji innych spotkań doszło do rozmów ministrów spraw zagranicznych Polski i Szwecji, co pozwoliło na kontynuację tych spotkań na szczeblu wiceministrów. Powoli ożywiły się kontakty resortowe. W styczniu 1984 r. w Warszawie odbyły się konsultacje na szczeblu wiceministrów spraw zagranicznych, a w lipcu 1985 r. z oficjalną wizytą przybył do Polski minister handlu Mats Hellström. Okres podejmowania prób odbudowy dobrych stosunków międzyrządowych zamyka oficjalna wizyta ministra Mariana Orzechowskiego w Sztokholmie w czerwcu 1987 r.⁹⁰ Wydarzenie to jest uznawane za moment wznowienia dialogu polsko-szwedzkiego po przerwie związanej ze stanem wojennym.

Kontakty dyplomatyczne ułatwiły drogę do wznowienia handlu między tymi dwoma krajami. W 1982 r. wymiana handlowa osiągnęła zaledwie wartość 142 mln USD, a w 1987 r. wartość polskiego eksportu do Szwecji wyniosła 226 mld USD. Jednak nie oznaczało to powrotu do stosunkowo ożywionej współpracy z poprzedniej dekady, gdyż o wyższej wartości eksportu w latach 1982–1987 decydowała sprzedaż węgla i statków. Łączny ich udział w wartości eksportu kształtował się w latach 1983–1986 na poziomie 30%, a w 1987 r. wyniósł około 35%. Nie znaczy to jednak, że stale rosła sprzedaż węgla i statków do Szwecji. Przeciwnie, w 1986 r. zanotowano nawet spadek eksportu węgla do Szwecji (1510 tys. ton w 1985 r., 1050 tys. w 1986 r.). Zmniejszył się również eksport wyrobów przemysłu metalurgicznego, wyrobów hutniczych oraz metali kolorowych. Ponadto zakończenie realizacji kontraktów na dostawy statków nie

⁸⁹ „Rząd szwedzki uznał właśnie teraz, że wszyscy polscy obywatele, którzy nie chcą powrócić do swojego kraju z powodu trwającej tam sytuacji, będą mogli pozostać w Szwecji. Nikt nie będzie zatem odesłany z powrotem do Polski wbrew swojej woli. Decyzje w indywidualnych sprawach będą podejmowane jak tylko możliwie najszybciej” (*Pismo Ola Ullstena do Kongresu Polaków w Szwecji* „Wiadomości Polskie”, luty 1982, nr 1–2, [1959–1960], b.p.).

⁹⁰ IPN BU 1585/15354, Informacja, dotyczy: sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej Szwecji, [b.a., b.d.], k. 2, k. 13.

stwarzało optymistycznej perspektywy na przyszłość⁹¹. W eksporcie polskim do Szwecji nadal dominowały półfabrykaty i wyroby o niskim poziomie uszlachetnienia. Wśród przyczyn tego stanu wymieniano niską jakość polskich towarów, nieuwzględnianie zmieniających się wymagań rynku, niedotrzymywanie terminu dostaw oraz brak towarów, które interesowałyby szwedzkiego odbiorcę. Polska importowała ze Szwecji towary przemysłu elektromaszynowego (ok. 30% całego importu), a następnie metalurgicznego (ok. 25%) i chemicznego.

Na polski import ze Szwecji ujemnie wpływały trudności z uzyskaniem długo- i średnioterminowych kredytów. Wynikało to ze złej sytuacji płatniczej Polski wobec zachodnich wierzycieli⁹². Zadłużenie Polski wobec Szwecji z tytułu kredytów wyniosło w 1986 r. 407 mln USD⁹³. Strona szwedzka stała na stanowisku, że Polska może liczyć na wznowienie gwarancji rządowych na kredyty krótkoterminowe, ale wnioski na kredyty średnioterminowe będą rozpatrywane tylko w przypadkach szczególnych. Należy pamiętać, że na decyzje rządu szwedzkiego wpływała zła sytuacja wewnętrzna związana z rosnącą inflacją i bezrobociem⁹⁴. Korzystniej kształtowały się możliwości uzyskania kredytów bez gwarancji rządu szwedzkiego, udzielanych przez niektóre firmy. W 1987 r. koncern Volvo udzielił nowego trzyletniego kredytu w wysokości 100 mln koron na zakup przez Pekaes ciągników i ciężarówek, a koncern IKEA przyznał jednej z polskich fabryk mebli pięcioletni kredyt na zakup maszyn i urządzeń produkcyjnych, który był spłacany eksportem polskich mebli. Jednak do końca 1989 r. nie uzyskano poziomu wymiany handlowej z poprzedniej dekady.

W podsumowaniu omówienia najważniejszych tendencji w rozwoju relacji polsko-szwedzkich w latach 1945–1989 nasuwa się szereg wniosków. Po pierwsze, w stosunkach dwustronnych decydowały względy ekonomiczne. Nawiązanie kontaktów pomiędzy rządem szwedzkim a nowym rządem polskim w Warszawie, który w 1945 r. został oficjalnie uznany przez mocarstwa, był powodowany przede wszystkim potrzebami ekonomicznymi obu partnerów. Szwedzi chcieli wówczas ochronić swoje interesy, które prowadzili w Polsce w okresie międzywojennym, a przede wszystkim zabezpieczyć majątek przed nacjonalizacją

⁹¹ Tamże.

⁹² D.T. Grała, *Reformy gospodarcze w PRL (1982–1989). Próba uratowania socjalizmu*, Warszawa 2005, s. 80.

⁹³ IPN BU 1585/15354, Informacja, dotyczy: sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej Szwecji [b.a., b.d.], k. 2, k. 49.

⁹⁴ L. Magnusson, dz. cyt., s. 29.

oraz zapewnić sobie dostawy węgla, gwarantowane im w czasie wojny przez III Rzeszę.

Dla nowych władz polskich ważne były również powody polityczne, czyli uzyskanie uznania rządu w Warszawie za jedynego reprezentanta Polski na arenie międzynarodowej, oraz pozyskanie towarów, które pomogłyby odbudować Polskę ze zniszczeń wojennych. Ten etap był satysfakcjonujący dla obu stron, przy czym niepewność sytuacji międzynarodowej i kształtowanie się dwóch wrogich bloków politycznych skłaniały obu partnerów do zawierania tylko krótkoterminowych umów handlowych.

Z końcem lat 40. rozpoczyna się okres spadku obrotów i zwiększa się nieufność wynikająca z atmosfery zimnowojennej. Szwecja postrzegana była w Polsce jako sojusznik Stanów Zjednoczonych i NATO, a Polskę krytykowano w Szwecji za totalitarny charakter rządów i nasyłanie szpiegów. Neutralną Szwecję i należąca do bloku wschodniego Polskę coraz więcej dzieliło w sferze politycznej. Brak wzajemnego zaufania w sprawach politycznych oraz wysokie ceny polskiego węgla, nieterminowość dostaw i unikanie przez stronę polską spłacania wierzytelności z okresu przedwojennego spowalniały wymianę handlową pomiędzy obydwoma krajami. Po zakończeniu okresu stalinowskiego w Polsce ówcześni decydenci rozumieli potrzebę intensyfikacji wymiany handlowej, a neutralna Szwecja wydawała się właściwym partnerem, tym bardziej że dysponowała ważną dla polskiego przemysłu rudą żelaza. Jednak trudności płatnicze strony polskiej i niewywiązywanie się z warunków umów przez cały omawiany okres hamowały możliwości wzrostu obrotów w handlu.

W sferze politycznej neutralność Szwecji była atutem zarówno dla ekipy W. Gomułki, jak i E. Gierka, gdyż poprzez kontakty z tym krajem manifestowano otwartość wobec współpracy z państwami zachodnimi oraz eksponowano przez propagandę chęć realizacji polityki pokojowego współistnienia z kapitalistycznym Zachodem. W rzeczywistości o intensywności kontaktów ponownie zadecydowały względy ekonomiczne, gdyż dla Szwecji Polska była atrakcyjnym partnerem gospodarczym, odbiorcą gotowych produktów i miejscem eksportu kapitału, jednak w sferze politycznej zachowywano rezerwę. Rząd szwedzki, pozostający pod wpływem opinii publicznej, nie chciał być posądzany o popieranie władz komunistycznych, tym bardziej że docierały do tego kraju informacje o antysemitkiej nagonce w 1968 r., wydarzeniach na Wybrzeżu w 1970 r. i konsekwencjach stanu wojennego w latach 80. Propaganda polska ukazywała Szwecję jako kraj przychylny i mimo że kapitalistyczny, to jednak rządzony przez przyjaznych

sojaldemokratów. W rzeczywistości te sympatie nie istniały. Pragmatyzm władz szwedzkich oraz sytuacja międzynarodowa skłaniały poszczególne ekipy rządowe do współpracy gospodarczej z Polską, ale nie okazywano akceptacji dla metod, które stosowały polskie władze do utrzymania kontroli nad społeczeństwem⁹⁵. Po krótkim okresie wzrostu obrotów oraz politycznych deklaracji o rozwoju wzajemnych stosunków pod koniec rządów ekipy W. Gomułki i w pierwszej połowie lat 70. nastąpił kryzys, który utrzymywał się do 1989 r.

Bibliografia

- Andreasen H., *Stosunki polsko-duńskie 1953–1968*, [w:] *Między Październikiem a Grudniem. Polityka zagraniczna doby Gomułki*, red. K. Ruchniewicz, B. Szaynok, J. Tyszkiewicz, Toruń 2005 (Wrocławskie Studia z Polityki Zagranicznej, t. 2).
- Andrén N., Möller Y., *Från Undén till Palme: svensk utrikespolitik efter andra världskriget*, Stockholm 1990.
- Bałtowski M., *Gospodarka socjalistyczna w Polsce. Geneza, rozwój, upadek*, Warszawa 2009.
- Benner M., *The Politics of Growth: Economic Regulation in Sweden 1930–1994*, Lund 1997.
- Boduszyńska M., *Przemiany w handlu zagranicznym Szwecji*, „Jantar” 1948, z. 3–4.
- Bożyk P., *Cywilizacyjne skutki „otwarcia” Polski na Zachód*, [w:] *Dekada Gierka. Wnioski dla obecnego okresu modernizacji Polski*, red. K. Rybiński, Warszawa 2011.
- Cieślak T., *Zarys historii najnowszej krajów skandynawskich*, Warszawa 1976.
- Czechowski J., *Polsko-szwedzkie relacje ekonomiczne w latach trzydziestych XX wieku w świetle polskich akt i opracowań*, „Słupskie Studia Historyczne” 2010, nr 16.
- Dąbrowska K., *Współpraca gospodarcza Szwecji z krajami socjalistycznymi po II wojnie światowej*, Warszawa 1976.
- Dorniak J., *Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1944–1974*, Słupsk 1975.
- Dwilewicz Ł., *Kupowanie poparcia. Polityka gospodarcza jako środek stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Polsce w pierwszych miesiącach rządów Edwarda Gierka*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2008, nr 2 (13).

⁹⁵ P. Jaworski, *Den svenska hjälpen till Polen och Solidaritet 1980–1981. Szwedzka pomoc dla Polski i „Solidarności” 1980–1981*, „Suecia Polonia” 2010, nr 3, s. 31; K. Misgeld, *W ramach światowego poparcia. Szwedzkie związki zawodowe wobec NSZZ „Solidarność”*, [w:] *Świat wobec „Solidarności” 1980–1989*, red. P. Jaworski, Ł. Kamiński, Warszawa 2013, s. 403; tenże, *A Complicated Solidarity. The Swedish Labour Movement and Solidarność*, Amsterdam 2010.

- Franaszek P., *Economic Co-operation between Poland and Neutral European Countries in the Cold War Period*, [w:] *Gaps in the Iron Curtain Economic Relations between Neutral and Socialist Countries in Cold War Europe*, red. G. Enderle-Burcel, P. Franaszek, D. Stiefel, A. Tiechowa, Kraków 2009.
- Fritz M., *German Steel and Swedish Iron Ore 1939–1945*, Göteborg 1974.
- Gajdziński P., *Gierek, człowiek z węgla*, Poznań 2014.
- Grała D.T., *Reformy gospodarcze w PRL (1982–1989). Próba uratowania socjalizmu*, Warszawa 2005.
- Historia dyplomacji polskiej*, t. 5, red. W. Michowicz, Warszawa 1999.
- Holmberg S.L., *Welfare Abroad: Swedish Development Assistance*, [w:] *The Committed Neutral: Sweden's Foreign Policy*, red. B. Sundelius, Boulder–San Francisco–London 1989.
- Jasiński L.J., *Bliżej centrum czy na peryferiach? Polskie kontakty gospodarcze z zagranicą w XX wieku*, Warszawa 2011.
- Jaworski P., *Polska niepodległa wobec Skandynawii 1918–1939*, Wrocław 2001.
- Jaworski P., *Marzyciele i oportuniści. Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1939–1945*, Warszawa 2009.
- Jaworski P., *Den svenska hjälpen till Polen och Solidaritet 1980–1981. Szwedzka pomoc dla Polski i „Solidarności” 1980–1981*, „Suecia Polonia” 2010, nr 3.
- Jezierski A., Petz B., *Historia gospodarcza Polski Ludowej 1944–1985*, wyd. 3, Warszawa 1988.
- Jezierski A., Leszczyńska C., *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 1999.
- Kangeris K., *Sweden, the Soviet Union and the Baltic Question 1940–1964 – a Survey*, [w:] *Relations between the Nordic Countries and the Baltic Nations in the XX Century*, red. K. Hovi, Turku 1998.
- Karcz Z., *Zadłużenie zagraniczne Polski. Gra o miliony. Kiedy do euro?*, Warszawa 2006.
- Karlsson B., *Handelspolitik eller Politisk Handling. Sveriges handel med Öststaterna 1946–1952*, Göteborg 1992.
- Karlsson B., *Neutrality and Free Trade: Sweden and Trade Liberalisation 1948–1958*, „Scandinavian Economic History Review” 2004, Vol. 52, No. 2–3.
- Karpiński J., *Wykres gorączki. Polska pod rządami komunistycznymi*, Lublin 2001.
- Kieżun W., *Kierunki rozwoju gospodarki PRL w latach 1980–1990 na tle aktualnej sytuacji ekonomiczno-społecznej*, [w:] *Dekada Gierka. Wnioski dla obecnego okresu modernizacji Polski*, red. K. Rybiński, Warszawa 2011.
- Kłonczyński A., *Directions of Changes in the Swedish Foreign Trade in the Years 1938–1948*, „Studia Maritima” 2005, vol. 18.

- Kłoczyński A., *Prasa szwedzka wobec wydarzeń w Polsce w świetle polskich raportów dyplomatycznych z lat 1945–1956*, [w:] *Polska – Szwecja w XX wieku. Wpływy i inspiracje*, red. J. Szymański, Gdańsk 2007.
- Kłoczyński A., *Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1945–1956*, Gdańsk 2007.
- Kłoczyński A., *Starania Polski o przyjęcie Planu Rapackiego w Szwecji, Danii i Norwegii w latach 1957–1960*, „Zapiski Historyczne” 2009, t. 74, z. 2.
- Kłoczyński A., *My w Szwecji nie porastamy mchem. Emigranci z Polski w Szwecji w latach 1945–1980*, Gdańsk 2012.
- Krawczyk R., *Szwecja jako partner gospodarki polskiej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1972, R. 25, z. 7–8.
- Kupiecki R., Szczepanik K., *Polityka zagraniczna Polski 1918–1994*, Warszawa 1995.
- Ljungdahl G., *Szwedzko-polskie stosunki handlowe po II wojnie światowej w perspektywie finansowej*, [w:] *Svensk-Polska Handelskammaren 1929–1979*, Sztokholm 1979.
- Magnusson L., *An Economic History of Sweden*, London–New York 2000.
- Malmberg M. af, *Neutrality and State-Building in Sweden*, Palgrave 2001.
- Misgeld K., *A Complicated Solidarity. The Swedish Labour Movement and Solidarność*, Amsterdam 2010.
- Misgeld K., *W ramach światowego poparcia. Szwedzkie związki zawodowe wobec NSZZ „Solidarność”*, [w:] *Świat wobec „Solidarności” 1980–1989*, red. P. Jaworski, Ł. Kamiński, Warszawa 2013.
- Molin K., *Ewolucja czy rewolucja? Szwedzcy dyplomaci o przyszłości Polski w latach 1980–1981*, [w:] *Świat wobec „Solidarności” 1980–1989*, red. P. Jaworski, Ł. Kamiński, Warszawa 2013.
- Nilsson B., *No Coal Without Iron Ore: Anglo-Swedish Trade Relations in the Shadow of the Korean War*, „Scandinavian Journal of History” 1991, Vol. 16, No. 1.
- Nilsson M., *Limiting Diplomatic friction: Sweden, the United States and SKF’s Ball Bearing Exports to Eastern Europe, 1950–1952*, „Scandinavian Economic History Review” 2009, Vol. 57, No 3.
- Nowicki W., *W przededniu nowej umowy polsko-szwedzkiej*, „Życie Gospodarcze” 1948, nr 5.
- Olsson S.O., *Swedish-Polish Trade Negotiations at the End of the Second World War and Their Results*, „Scandinavian Economic History Review” 1988, Vol. 36, No. 2.
- Pangsy-Kania S., *Zadłużenie zagraniczne Polski*, Gdańsk 2001.
- Petersson B., *Med Moskvas ögon: bedömningar av svensk utrikespolitik under Stalin och Chruszjov*, Stockholm 1994.

- Pałyga J., *Dyplomacja Polski Ludowej 1944–48 (kierunki – treści – mechanizmy)*, Warszawa 1986.
- Piotrowski B., *Szwecja w polskiej polityce zagranicznej. Od odzyskanej niepodległości do wydarzeń sierpniowych 1980 roku*, [w:] *Polska – Szwecja 1919–1999*, red. J. Szymański, Gdańsk 2000.
- Preisner U., *Polsko-szwedzkie stosunki gospodarcze*, „Przegląd Zachodni” 1976, nr 4.
- Rose A., *Polsko-szwedzkie stosunki handlowe*, „Przegląd Międzynarodowy” 20 VI 1948.
- Roszkowski J., *Najnowsza historia Polski 1945–1980*, Warszawa 2003.
- Rubaj P., *Zmiany międzynarodowej konkurencyjności Szwecji w drugiej połowie XX wieku w aspekcie ewolucji szwedzkiego modelu „państwa dobrobytu”*, Lublin 2013.
- Schön L., *En modern svensk ekonomisk historia. Tillväxt och omvandling under två sekel*, Stockholm 2000.
- Siuda R., *Szwecja jako partner gospodarczy Polski*, „Studia Scandinavica” 1978, nr 1.
- Siuda R., *Rozwój polsko-szwedzkich stosunków ekonomicznych w latach 1945–1977*, Sopot 1979.
- Skodlarski J., Pieczewski A., *Stosunki gospodarcze Polski w latach 1945–1949 a kwestia suwerenności*, [w:] *Gospodarka i społeczeństwo w czasach PRL-u (1944–1989)*, red. E. Kościk, T. Głowiński, Wrocław 2007, s. 27.
- Skodlarski J., *Historia gospodarcza*, Warszawa 2012.
- Steene M.S., *Role Model or Power Pawn? The Changing Image of Swedish Foreign Policy 1929–1987*, [w:] *The Committed Neutral: Sweden's Foreign Policy*, red. B. Sundelius, Boulder–San Francisco–London 1989.
- Stosunki dyplomatyczne Polski 1944–1981. Informator*, t. 2, cz. 2, Warszawa 1986.
- Szprynger Z., *Publiczne zadłużenie zagraniczne Polski z perspektywy historycznej*, „Analizy”, Biuro Analiz Sejmowych, 9 II 1912.
- Ślązak R., *Powojenne odszkodowania Polski dla Zachodu*, cz. 1, www.pte.pl/pliki/2/12/Artykul_odszkodowania.pdf.
- Tomaszewicz J., *Polska – Szwecja. Gospodarka. Stosunki ekonomiczne*, Warszawa 1974.
- Wahlbäck K., *The Roots of Swedish Neutrality*, Uppsala 1986.
- Zajac J., Zięba R., *Polska w stosunkach międzynarodowych 1945–1989*, Toruń 2005.

POLITICAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE RELATIONS BETWEEN POLAND AND SWEDEN IN 1945–1989

Keywords: political and economic relations between Poland and Sweden, stages of development of the mutual relations, the period of the Polish People's Republic (1945–1989)

Summary

The recognition of the Provisional Government of National Unity (PGNU; Polish: TRJN) and signing of the economic agreement between Sweden and Poland in July 1945 opened a new chapter in the history of the relations between those two countries.

This paper presents the diversified forms of bilateral contacts in the economic and political sphere during 44 years (1945–1989) and is an attempt to answer the question which international and internal factors influenced the directions of development of the relations between the two Baltic countries. In that long period of 44 years several stages of cooperation might be identified when those factors changed drastically. In the first stage (1945–1951) the commercial exchange was growing fast and at the same time the political relations were deteriorating, which – to a considerable degree – resulted from the atmosphere of the cold war tension.

In the subsequent stages (1952–1960; 1961–1969; 1970–1979; 1980–1989) the situation kept changing, which was influenced by several economic and political factors, both international and internal in character. But in spite of the two countries' will and involvement the deadlock in the last period was not broken. In spite of the Polish expectations based on the tiny distance between the two countries (which guaranteed low costs of transport), concerning a fast modernisation of its economy, which required foreign loans and exports of necessary raw materials such as iron ore, and high-class machines and equipment, the Swedish lost their confidence in the prompt completion of the contracts and in the quality of the delivered merchandise. The political shock resulting from the martial law and the support by the Swedes for the opposition in Poland did not make the existing contacts easier.

The basic sources for the analysis have been the Polish and Swedish archival materials, statistical data and press commentaries.